SPIS TREŚCI

Wstęp 5

Alicja Szuman
Uwarunkowania realizacji dzietności całkowitej przez matki pracujące zawodowo 9

Maria Chromińska
Przemiany zachowań prokreacyjnych małżeństw rolników indywidualnych w Polsce (ujęcie kohortowe) 40

Małgorzata Szczyt
Tendencje zmian w umieralności niemowląt w Polsce w latach 1970–2002 60

Monika Przygalińska
Przeobrażenia struktury społeczno-ekonomicznej ludności migrującej w Polsce w latach 1975–2001 81

Tomasz Szubert
Przestrzenne zróżnicowanie liczby i struktury osób niepełnosprawnych w świetle spisów ludności 105

Krzysztof Szwarc
Analiza głębokości ubóstwa gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej w Poznaniu w latach 2001–2003 119

Alicja Jajko-Siwek
Metoda kalkulacji świadczeń emerytalnych w Polsce 135

Iwona Roeske-Słomka
Struktury wydatków gospodarstw domowych emerytów i rencistów w latach 1993–2003 153

Maria Sasin
Społeczno-ekonomiczne determinanty zróżnicowania poziomu bezrobocia w województwie zachodniopomorskim 169

Tomasz Klimanek
Wykorzystanie modeli wielopoziomowych do oceny struktury agrarnej w gminach 192

Aleksandra Witkowska
Prosta metoda pomiaru ryzyka operacyjnego w warunkach sezonowości działalności firm 210

Marek Witkowski
Model regresji kosztów w analizie wrażliwości w rachunku progu rentowności 217

WSTĘP

Niniejszy zeszyt naukowy jest – jak zauważyła w jego recenzji Pani Prof. dr hab. J. Kurkiewicz, której tą drogą składam wyrazy serdecznego podziękowania – „zbiorem prac, których Autorzy koncentrują uwagę na poszukiwaniu prawidłowości charakteryzujących zjawiska zachodzące w populacjach ludzkich. Prace te można zakwalifikować do trzech grup tematycznych. Pierwszą stanowią artykuły poświęcone problemom stricte demograficznym. Autorki tych prac (A. Szuman, M. Chromińska, M. Szczyt, M. Przygalińska) zajmują się odpowiednio problemami: formowania rodziny, umieralnością niemowląt oraz migracjami. Drugą grupę stanowią te artykuły, których przedmiotem zainteresowań są pewne szczególne procesy zachodzące w populacjach ludzkich. Autorzy (T. Szubert, K. Szwarc, A. Jajko-Siwek, I. Roeske-Słomka, M. Sasin) zajmują się odpowiednio: występowaniem niepełnosprawności, szacowaniem głębokości ubóstwa, oceną funkcjonowania systemu emerytalnego, strukturą wydatków emerytów i rencistów oraz regionalnym ujęciem bezrobocia. Trzecią grupę tworzą prace z zakresu zastosowania metod statystycznych w celu: określenia struktury agrarnej w gminach (T. Klimanek), oszacowania ryzyka (A. Witkowska) oraz wykorzystania kosztów dla przeprowadzenia analizy wrażliwości w rachunku progu rentowności (M. Witkowski)".

Badania A. Szuman, oparte na własnej dokumentacji źródłowej, pozwalają stwierdzić, iż zdecydowana większość kobiet będących w okresie prokreacji deklaruje zakończenie swojej aktywności rozrodczej, przy czym im gorsza była materialna sytuacja rodziny oraz niższy poziom wykształcenia kobiet, tym częściej rezygnowały one z dalszego macierzyństwa. Na materiale ankietowym oparte są także badania M. Chromińskiej, która stwierdziła, iż rodziny powiązane z rolnictwem zmierzają generalnie do skrócenia efektywnego cyklu rozrodczego, przy czym zaobserwowano koncentrację urodzeń dzieci w ciągu pierwszych pięciu lat trwania małżeństwa. Migracje ludności są zjawiskiem demograficznym należącym do najszybciej i najsilniej reagujących na zmiany warunków ekonomicznych kraju. M. Przygalińska stwierdziła, iż od końca lat siedemdziesiątych migracje ludności ze wsi do miast systematycznie się zmniejszały i po 2000 roku stanowiły już niewiele ponad jedną trzecią przeciętnego poziomu odnotowanego dla lat siedemdziesiątych. Autorka przyczyn spadku migracji ze wsi do miast upatruje generalnie w skutkach złej sytuacji gospodarczej kraju w latach osiemdziesiątych.

Problem niepełnosprawności osób podjął w swoim artykule T. Szubert. W wyniku analizy przeprowadzonej na danych pochodzących z narodowych spisów

powszechnych stwierdził, iż w zdecydowanej większości województw niepełnosprawność częściej dotyczy ludności mieszkającej na wsi niż w miastach. K. Szwarc oszacował wskaźnik ubóstwa gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej na terenie Poznania na ponad 50%, co praktycznie oznacza, iż każdemu gospodarstwu domowemu znajdującemu się w strefie ubóstwa należałoby przekazać średnio ponad 50% przeciętnego dochodu wyznaczającego granicę ubóstwa. Autor ustalił, iż w stosunkowo najkorzystniejszej sytuacji znajdują się te spośród badanych gospodarstw domowych, dla których głównym źródłem dochodu była emerytura. Obowiązującą w Polsce metodę kalkulacji świadczeń emerytalnych, zaprezentowała w swoim artykule A. Jajko-Siwek. Przeprowadzone przez Autorkę obliczenia wskazują, że sposób kalkulacji świadczenia emerytalnego ma istotny wpływ na poziom świadczeń, jakie będą uzyskiwane w przyszłości z nowego systemu zabezpieczenia emerytalnego. Przyjęta metoda promuje osoby o wysokich zarobkach, cechujące się szybkim tempem rozwoju kariery zawodowej, unikających przerw w pracy spowodowanych opieką nad dziećmi czy też bezrobociem, pozostających na rynku pracy przez długi okres i posiadających wiedzę na temat zagadnień emerytalnych pozwalającą na wybór najefektywniejszego funduszu emerytalnego. Ponadto stwierdzono, iż sposób kalkulacji świadczenia w nowym polskim systemie zabezpieczenia emerytalnego sprzyja mężczyznom. Gospodarstwa emerytów i rencistów stanowią specyficzną grupę ludności, której sytuację finansową często traktuje się jako wykładnik poziomu życia ludności w ogóle. Z kolei podstawową charakterystyką poziomu życia gospodarstw domowych jest struktura ich wydatków. W artykule poświęconym tej analizie m.in. generalnie stwierdzono występowanie bardzo wysokiego udziału wydatków na żywność (w niektórych przypadkach ponad 50%) i użytkowanie mieszkania (do prawie 30%) oraz bardzo niskiego udziału wydatków na higienę osobistą (mniej niż 4%) w wydatkach ogółem na osobę. Zaobserwowano, iż w czasie następuje wzrost udziału wydatków na zdrowie, a także na napoje alkoholowe i inne używki. W świetle poczynionych w artykule spostrzeżeń sformułowano tezę, iż gospodarstwa domowe emerytów i rencistów funkcjonują w ramach dość restrykcyjnego przymusu ekonomicznego, znajdującego wyraz w niekorzystnej i pogarszającej się strukturze wydatków. Czynnikiem różnicującym poziom życia ludności jest zjawisko bezrobocia jako generalnie negatywny skutek transformacji systemowej. Próbą wyjaśnienia przyczyn zróżnicowania bezrobocia na terenie województwa zachodniopomorkiego jest artykuł M. Sasin. Podstawowymi determinantami okazały się tutaj: poziom rozwoju rolnictwa w gminie, możliwość uzyskania pracy poza rolnictwem oraz poziom wykształcenia ludności.

Z postępowania analitycznego przeprowadzonego przez T. Klimanka wynika, iż tzw. modele dwupoziomowe charakteryzują się wyższą efektywnością niż klasyczne modele regresji, przy czym wykorzystanie zmiennych z obu poziomów, tj. tzw. wyższego i niższego, pozwala – jak stwierdza Autor – uniknąć „błędów ekologicz-

nych", a więc wynikających z interpretacji wyników na poziomie najniższym, na podstawie analizy przeprowadzonej na danych wyższego poziomu. A. Witkowska zaprezentowała metodę pomiaru ryzyka operacyjnego, które obok finansowego i inwestycyjnego, należy do głównych związanych z działalnością przedsiębiorstw. Propozycja cechuje się użytecznością praktyczną oraz znaczącymi walorami informacyjnymi w warunkach występowania wahań sezonowych w działalności jednostek. Rachunkowi progu rentowności przedsiębiorstwa poświęcony jest artykuł M. Witkowskiego. W analizie opartej na eksperymencie empirycznym wykorzystano regresyjny model kosztów w wersji adaptacyjnej, przy czym Autor widzi celowość dalszych poszukiwań w zakresie efektywnych narzędzi analizy progu rentowności przedsiębiorstwa w ujęciu syntetycznym.

Autorzy mają nadzieję, iż niniejszy zeszyt, będący zbiorem zróżnicowanych poznawczo i metodologicznie artykułów, zainteresuje szerokie grono Czytelników.

Iwona Roeske-Słomka